

David Tormo Benavent
Coordinador Tècnic

Corbera d'Ebre, 7 de març de 2018

MEMÒRIA D'ACTIVITATS 2017

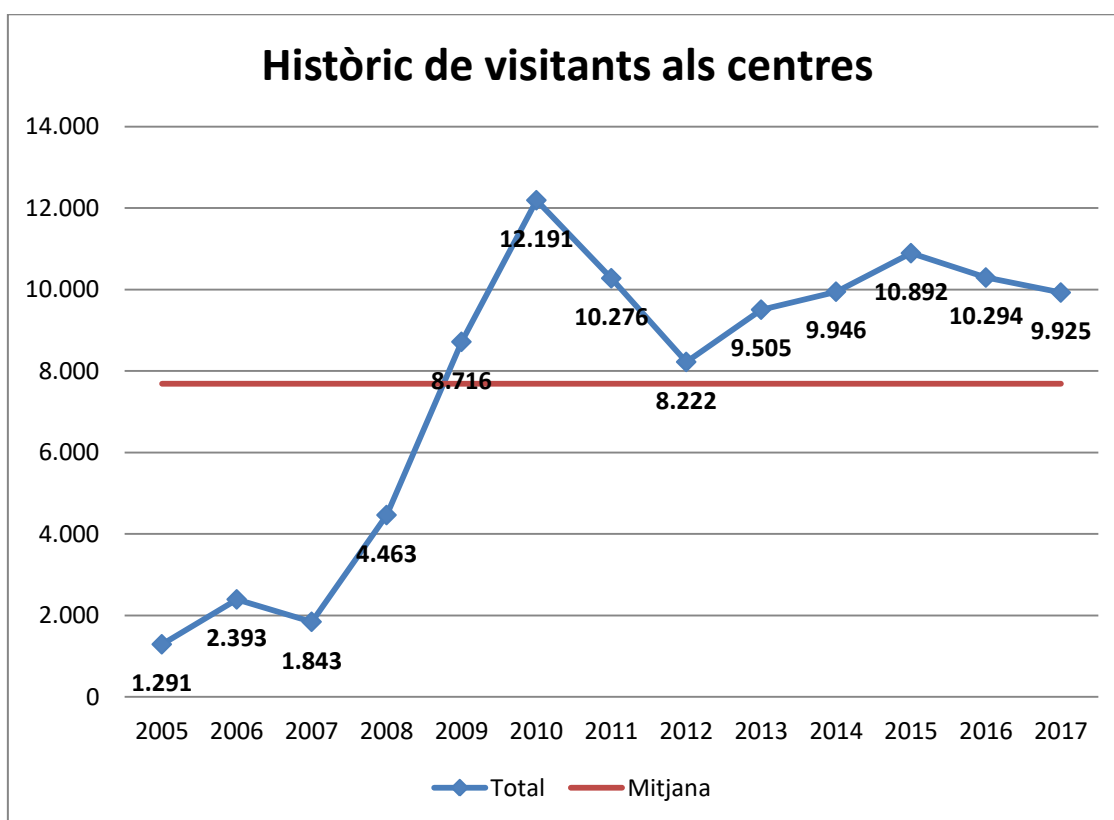
- 1. Dades de visitants al conjunt dels Centres d'Interpretació**
- 2. Dades de visitants al CI 115 dies**
- 3. Dades de visitants al CI Hospitals de Sang**
- 4. Dades de visitants al CI Internacionals a l'Ebre**
- 5. Dades de visitants al CI Veus del Front**
- 6. Dades de visitants al CI Soldats a les Trinxeres**
- 7. Les dades del programa Rodalies**
- 8. Projecció sobre els serveis turístics del territori**
- 9. Accions i activitats**

1. Dades de visitants al conjunt dels Centres d'Interpretació

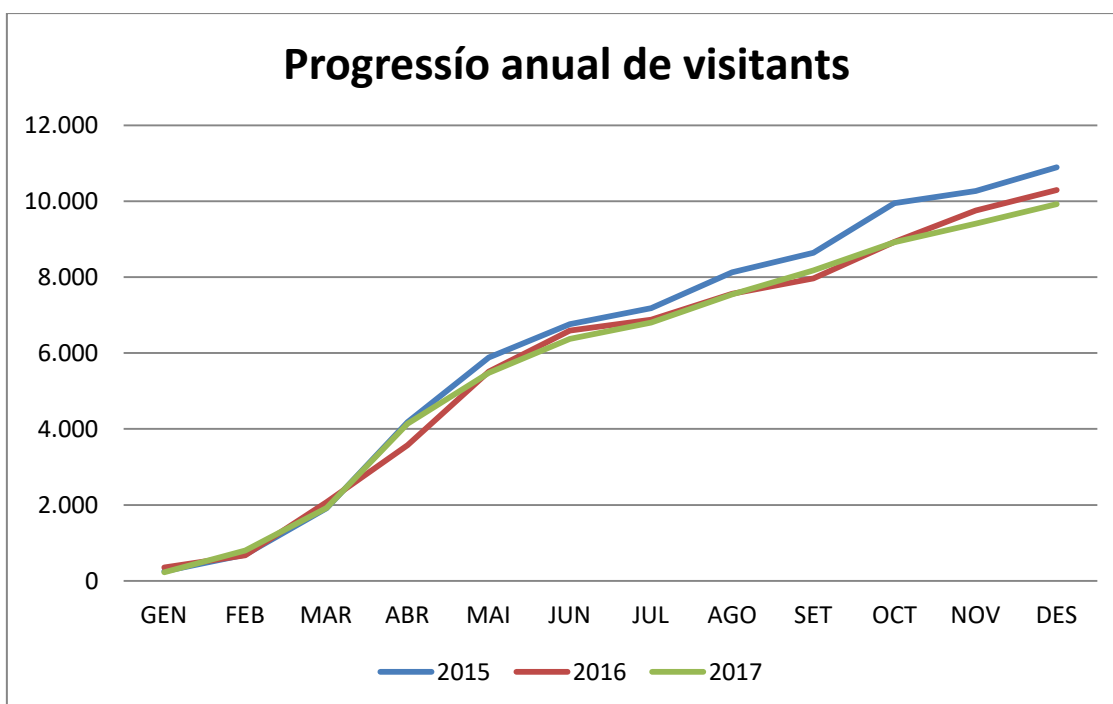
Des del maig de 2005, i fins el 31 de desembre de 2017, el total de visitants que han passat per algun dels cinc centres d'interpretació del Consorci ascendeix a 99.957.

	Inauguració	Visites totals	%
CI 115 dies	ag-08	71.025	71,1
CI Veus del Front	maig-05	13.884	13,9
CI Internacionals a l'Ebre	març-10	6.144	6,1
CI Hospitals de Sang	ag-08	4.609	4,6
CI Soldats a les Trinxeres	ag-08	4.295	4,3
TOTAL		99.957	

A nivell global, per segon any consecutiu, el balanç anual de visitants és inferior al de l'exercici anterior, amb un descens del 3,6% respecte a 2016, que en termes absoluts es tradueix en una reducció de 369 visitants. En total, els centres d'interpretació han rebut la visita de 9.925 persones al llarg de 2017.

* A l'hora de valorar aquestes dades cal tenir en compte que entre 2005 i 2007 només es comptabilitzen les visites al CI Veus del Front l'únic obert al públic.

La pèrdua total acumulada, en relació a l'exercici 2015, quan s'assoliren els millors resultats des de 2010 (exercici anòmal per la gran quantitat d'entrades gratuïtes i de protocol distribuïdes), és de 967 visitants.

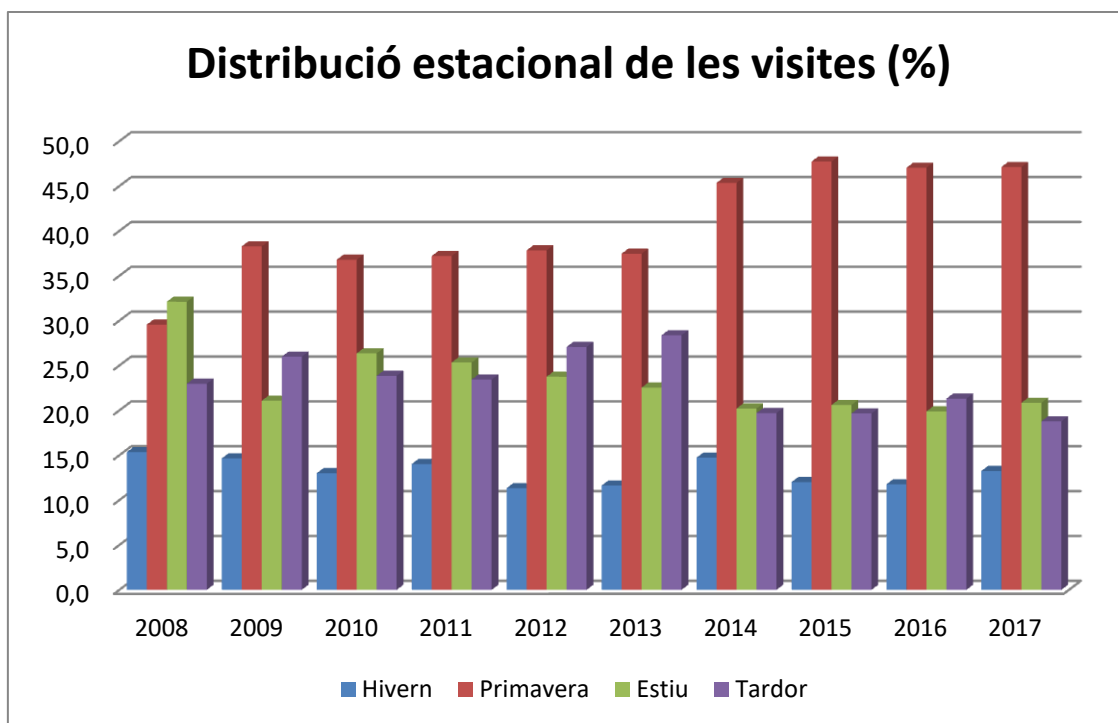
Si atenem a l'evolució anual de les visites, comparant els darrers tres exercicis, es comprova que l'evolució de 2017 era similar, quan no superior, a la de l'exercici anterior. Fins al mes d'octubre tot semblava indicar que les xifres de 2017 serien superiors a les de 2016, tot i mantenir-se lluny de les de 2015.

Les dades del darrer trimestre de l'any, especialment els mesos de novembre i desembre, van estroncar la tendència esperada. Uns resultats negatius que han afectat al conjunt de les activitats turístiques i culturals de tot el país arran de l'excepcionalitat dels fets viscuts a Catalunya de l'1 d'Octubre passat.

De fet, el de 2017 és, en nombre de visitants, el pitjor quart trimestre de la història del Consorci, amb 600 visitants per sota de la mitjana de tot el període.

L'excepcionalitat d'aquest darrer trimestre també es pot apreciar en la distribució estacional de les visites, on la tardor a passat de concentrar el 20% de les visites al 18,3%. En tot cas, el 2017 ha repetit el patró dels darrers anys: el trimestre primaveral (març, abril, maig) va concentrar el 47% del total de les visites. Un altre 40% es va repartir entre el trimestre d'estiu (juny, juliol, agost), amb el 21,1% i el de la tardor

(setembre, octubre, novembre) amb el 18,3% ja esmentat. La resta, un 13,1%, es reparteix entre els tres mesos d'hivern (gener, febrer i desembre).

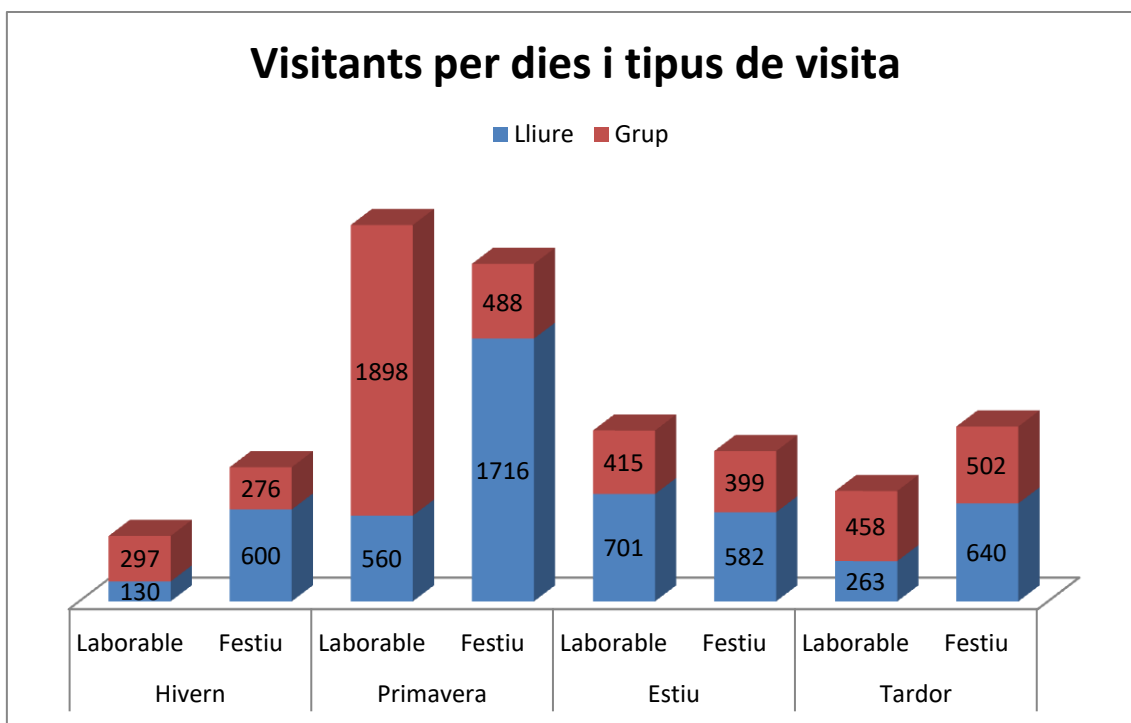

Atenent als dies de visita, si aquesta es realitza en dies laborables o festius, per quart any consecutiu els dies festius han registrat un major nombre de visitants, acumulant el 52,4% del total. Mentre que en relació al tipus de visita, si es fa lliurement o a través de grup organitzat, les visites lliures han estat les majoritàries, amb un 52,3% del total, fet que no es donava des del 2014, atès que els dos exercicis anteriors les visites a través de grups havien estat majoritàries.

En termes estacionals les visites en dies festius registren els seus màxim a la primavera i la tardor. Respecte al tipus de visita, en els quatre períodes estacionals les visites lliures són superiors als grups organitzats durant els dies festius. De fet, en el còmput global de l'any, les visites lliures realitzades en dies festius sumen 3.538 persones, mentre que les dutes a terme en grups organitzats són menys de la meitat, arribant als 1.665. Així doncs, en dies festius, 2/3 dels visitants ho fan amb visita lliure i només 1/3 en grup organitzat.

Pel que fa als dies laborables, en termes estacionals el millor període és el de la primavera, seguit, amb xifres molt similars per l'estiu i la tardor. Dels quatre períodes estacionals, només a l'estiu les visites lliures són superiors a les dels grups organitzats durant els dies laborables. En termes absoluts, els grups organitzats han sumat 3.068 visitants en període de dies laborables, contra els 1.654 que acumulen les visites

lliures. S'inverteix així la situació descrita per als dies festius; en el cas dels laborables 2/3 de les visites es fan en grup organitzat i 1/3 de forma lliure.

Com hem apuntat, les visites a través de grups organitzats suposen el 47,7% del total dels visitants anuals als centres d'interpretació. En termes absoluts es tracta de 4.733 persones, una xifra que suposa un descens del 10,3% respecte a l'exercici 2016, és a dir, 543 visitants menys que l'exercici anterior.

El gruix del descens anual és fruit, doncs, del descens del nombre de visitants en grups organitzats. Un descens que no s'ha pogut contrarestar amb el lleuger increment de les visites lliures, que durant el 2017 va créixer un 3,5%, és a dir 174 visitants més.

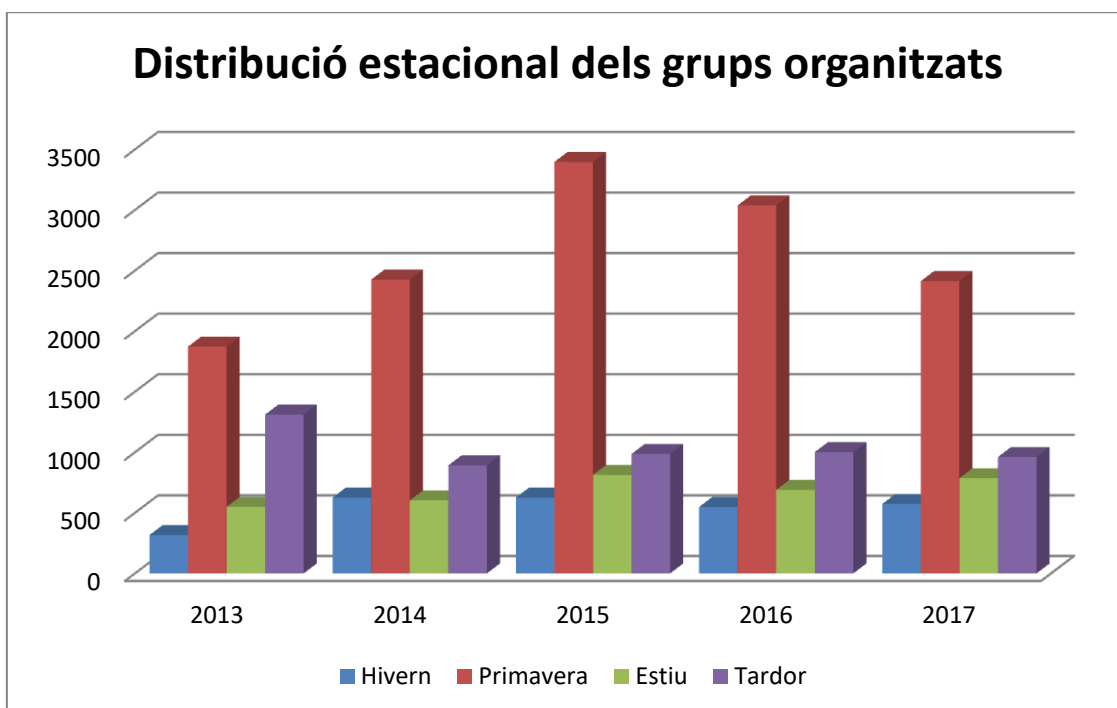
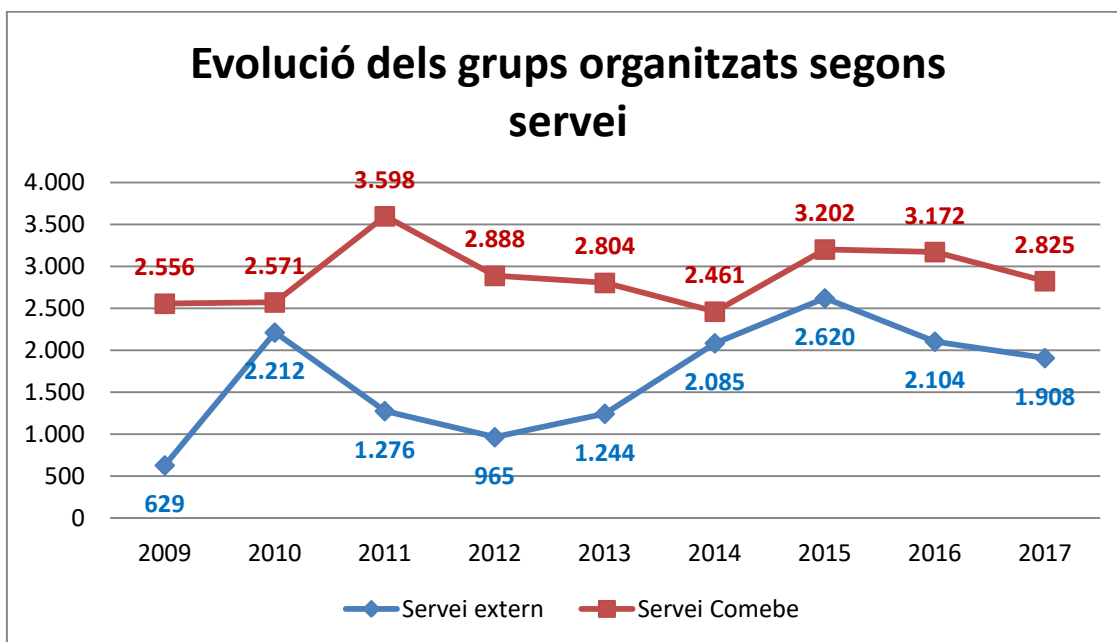
Els grups organitzats que visiten els centres d'interpretació ho poden fer mitjançant la contractació del servei de guiatge del Consorci, o bé per compte propi. Els descens registrat s'ha produït a les dues modalitats. Els grups que ens visiten per compte propi s'han reduït un 9,3%, que en termes absoluts suposa un descens de 196 visitants. Els grups que utilitzen el servei de guiatge s'han reduït un 10,9%, és a dir una pèrdua de 347 persones respecte a l'any anterior.

Malgrat aquest descens, el 59,7% dels grups organitzats que visiten els centres d'interpretació o espais històrics contracten el servei de guiatge del Consorci. Un diferencial que s'incrementa si ens centrem en els grups d'escolars i estudiants.

Aquest segment de visitant va suposar el 56,4% de les visites en grups organitzats, acumulant un total de 2.669 visitants. D'aquests, el 82,3% va contractar el servei de

guiatge, és a dir un total de 2.198 escolars o estudiants. Una xifra que suposa un increment del 8,9% en relació a l'exercici anterior, és a dir 179 estudiants més.

Pel que respecta a la resta de grups, aquells que no procedeixen del món educatiu, el servei de guiatge del Consorci perd pes específic davant les empreses privades. En aquest segment els guiatge dels Comebe només representen 30,4%, amb 627 visitants, enfront el 1.437 visitants que van fer-ho a través d'operadors privats.

Pel que fa a la procedència dels visitants, la tendència continua sent l'habitual, essent Catalunya l'origen del 86,1% dels visitants, principalment de la província de Barcelona. El percentatge de visitants vinguts des de la resta de l'Estat ha estat del 7,2%, amb un total de 716 persones. D'aquests, la majoria procedeixen del País Valencià (266, el 37,2% del total), l'Aragó (113, el 15,8% del total) i Madrid (111, el 15,5% del total). Pel que fa als visitants de procedència estrangera, el 2017 van representar el 6,2%, essent 619 en terme absoluts. D'aquests el gruix principal continuen arribant des de França (310, un 50,1% del total), seguit del Regne Unit (106, un 17,1% del total) i Itàlia (58, un 9,4% del total).

Pel que fa a la motivació que ha dut als visitants fins als actius del Comebe, aquest continua sent de forma majoritària el coneixement dels Espais de la Batalla de l'Ebre. Un 85,4% dels enquestats van respondre que el motiu de la visita era el coneixement exprés d'aquests espais.

Tampoc hi ha massa canvis pel que respecta al mitjà pel qual els visitants han conegut l'existència dels Espais de la Batalla de l'Ebre. La recomanació d'algú que ja els ha visitat, amics o familiars, continua essent la resposta majoritària, arribant al 50,0% del total, dotze punts per sota la mitjana dels darrers quatre anys, que es situava en el 62,7%.

Aquest descens es deu a l'increment de la recomanació d'agents turístics del territori (oficines de turismes, establiments, ...), que es situa en el 14,7%, quan la mitjana dels quatre anys anteriors era del 8,0%. En tercer lloc, com a motiu de coneixença de l'existència dels Espais de la Batalla de l'Ebre, hi trobem internet i les xarxes socials, que suposen un 13,3% de les respostes dels enquestats; seguida dels mitjans de comunicació tradicionals (premsa escrita, televisió o ràdio), emprats per un 8,2% dels enquestats.

Resultats econòmics: ingressos d'explotació

Els descens de visitants també ha suposat un descens dels ingressos d'explotació, que es situa en el 2,6% respecte l'exercici anterior, amb un total de 24.694,50 €.

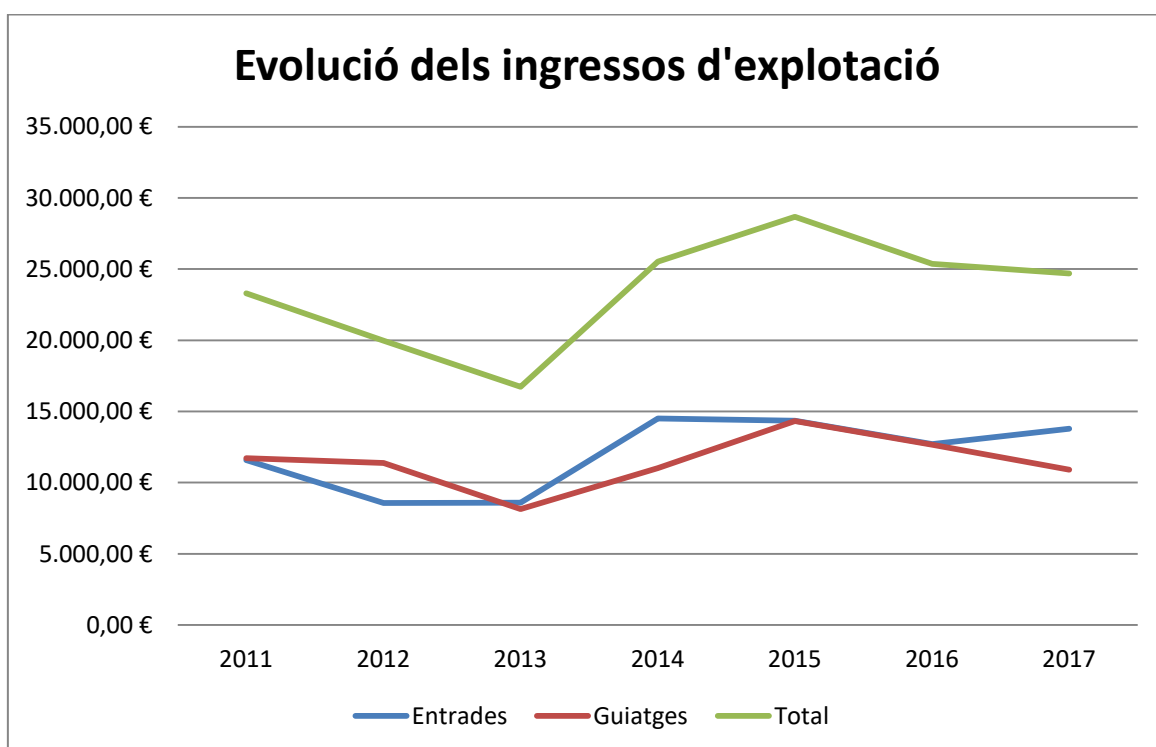
Aquests ingressos procedeixen de la venda d'entrades, en totes les seves modalitats, i del servei de guiatge. La venda d'entrades ha suposat uns ingressos de 13.787,00 €, incrementant-se un 8,6% respecte a 2016; mentre que els serveis de guiatge han reportat un total de 10.907,50 €, que representa un descens del 13,8% respecte a l'exercici anterior.

En relació al pressupost ordinari de l'exercici 2017, aquests ingressos suposen el 6,8% del total pressupostat.

En relació al tipus d'entrada, al sistema d'accés del visitants individuals o de visita lliure, del 5.218 només un 27,7% han adquirit l'entrada normal dels centres. Un 35,3% han gaudit dels descomptes del 50% que ofereixen les entrades reduïdes i un 27,4% ho han fet de forma gratuïta.

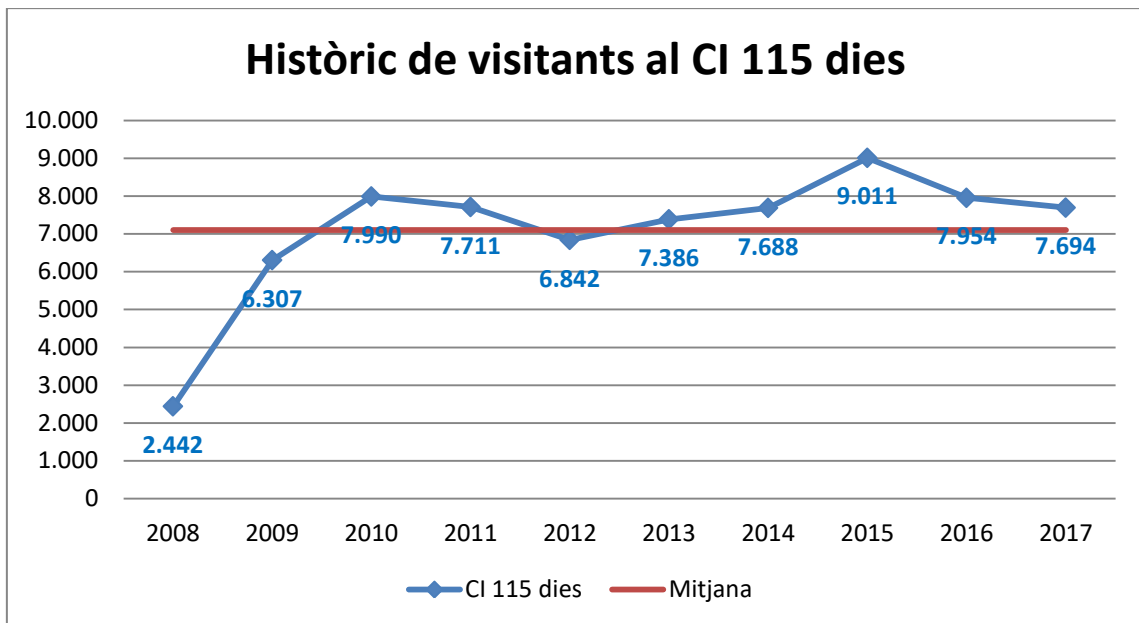
Les entrades conjuntes han estat utilitzades per un 7,1% dels visitants, amb un total de 371 visitants/visites. Aquest tipus d'entrada ha estat adquirida per 186 visitants, i s'ha utilitzat en 185 ocasions més. Dades que indiquen que gairebé totes les entrades d'aquest tipus van ser utilitzades per accedir al dos dels cinc centres que ofereixen.

2. Dades de visitants al CI 115 dies

Durant l'exercici 2017 el nombre de visitants al CI 115 dies de Corbera d'Ebre també s'ha reduït per segon any consecutiu. L'exercici s'ha tancat amb un total de 7.694 persones, el que suposa un descens del 3,3% respecte a 2016.

En termes absoluts es tracta d'un descens de 260 visitants, que sumats als de l'exercici anterior suposa un descens acumulat de 1.317 persones en relació a 2015, any en que s'assolí el màxim registrat fins al moment.

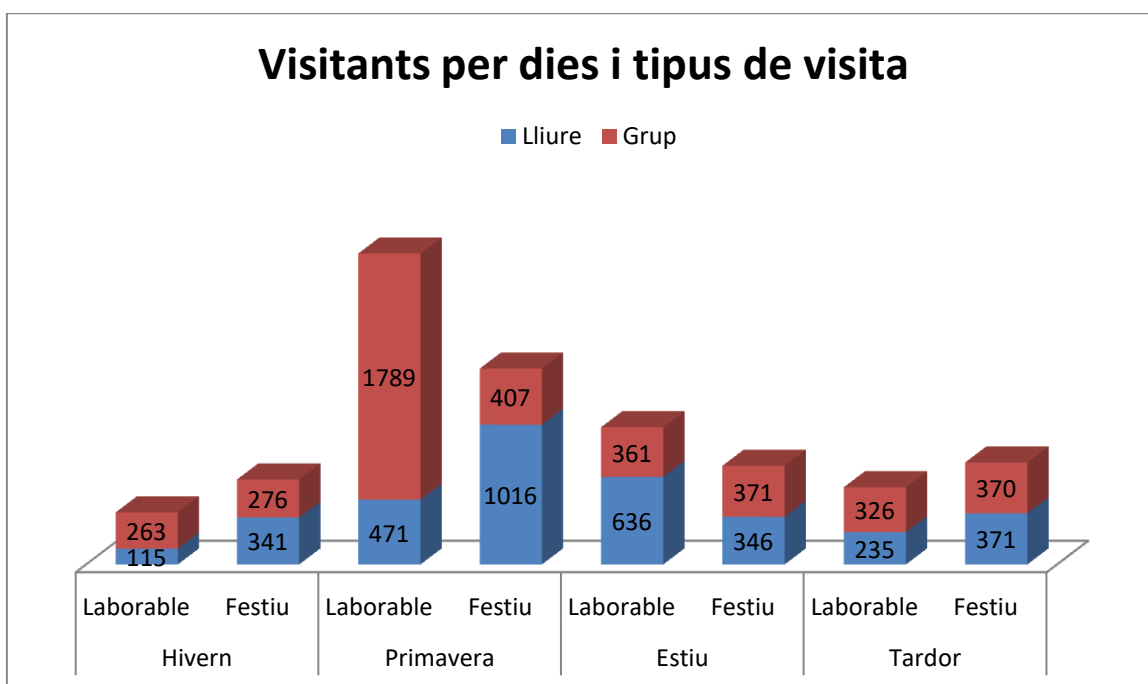
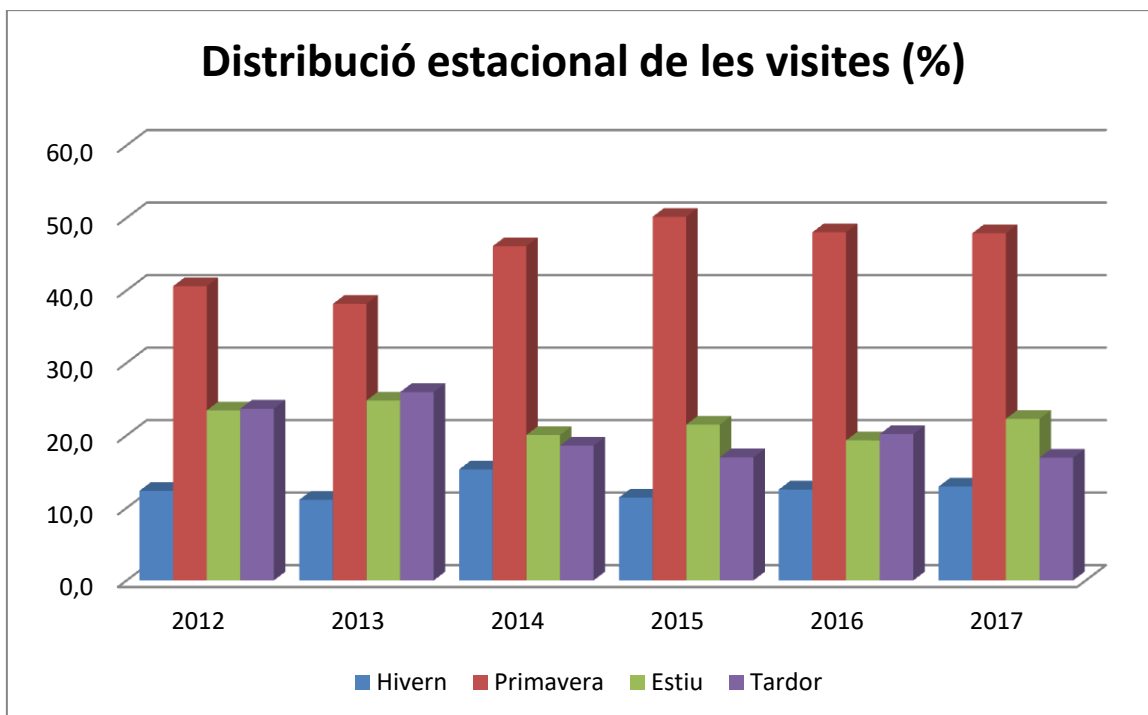
El principal motiu d'aquest descens es pot relacionar directament amb la situació viscuda al país durant el darrer trimestre de l'any, ja esmentat anteriorment. En aquest cas, les dades registrades fins al 30 de setembre suposaven una millora respecte a les de l'exercici anterior, amb un creixement del 6,3% i 392 visitants més. En el darrer trimestre, però, es va passar dels 1.755 visitants de 2016 a 1.103, és a dir, una reducció del nombre de visitants del 37,2% que ha condicionat els resultats finals de l'exercici.

Al llarg de l'any aquest centre ha obert al públic un total de 320 dies, amb una mitjana de 24,04 visites diàries, molt similar a la de l'exercici anterior, que es va situar en 24,86 visitants/dia. Del total de dies d'obertura n'hi ha 34 en que no s'ha registrat cap visitant, és a dir, el 10,6% del total, una xifra lleugerament inferior a la de l'exercici anterior que es va situar en el 10,9%.

Pel que respecta a la distribució estacional, aquest centre segueix la línia general acumulant el 47,9% de les visites en el trimestre primaveral; seguit per l'estival, amb el 22,3%, la tardor, amb el 16,9% i els mesos hivernals amb el 12,9% del total de visitants anuals.

En relació al moment de la visita, en el cas de Corbera d'Ebre són majoritàries les visites registrades en dies laborables, que suposen el 54,5% del total, a diferència del que succeeix en el global dels centres, on les visites en aquests dies només suposen el 47,6% del total.

Tampoc es compleix el marc general pel que respecta al tipus de visita, ja sigui en grup organitzat o de forma lliure. Mentre que en el conjunt dels centres les visites en grups organitzats durant el 2017 representava el 47,7% del total, a Corbera representen el 54,1%. Un fet que no ens ha d'estranyar si tenim en compte que el 88,4% de les visites en grups organitzats passen per aquest centre d'interpretació.

En els dies laborables les visites de grups organitzats suposen 2/3 del total de visitants, mentre que la situació als dies festius és la contrària, essent majoritàries les visites lliures, tot i no arribar als 2/3 del total.

Pel que fa a la procedència dels visitants, els residents a Catalunya són majoritaris, representant el 85,5% del total, una mica per sota de la mitjana general, que és del 86,1%. Els residents a la resta de l'Estat representen el 7,5%, lleugerament superior ala

global del 7,2%, i els residents a l'estranger són el 6,5%, també lleugerament superiors a les globals que es situen en el 6,2%.

En relació als motius que els han dut fins al centre la majoria, el 86,6% dels enquestats, ho fan per conèixer els Espais de la Batalla de l'Ebre. Un percentatge lleugerament superior a la mitjana general, que és del 85,4%.

Finalment, pel que fa a la forma en que han conegut el centre, la majoria, el 55,9%, esmenta la recomanació d'altres persones que hi han estat prèviament. Com en la resta de casos les dades de Corbera són superiors a la mitjana global, que es situa en el 50,0%.

Respecte als ingressos d'explotació, el CI 115 dies ingressa el 86,1% del total, sumant 21.262,50 €, dels quals 11.325 € corresponen a la venda d'entrades i 9.937,50 € provenen del servei de guiatge. El que suposa el 82,1% dels ingressos en venda d'entrades i el 91,1% dels derivats del servei de guiatge.

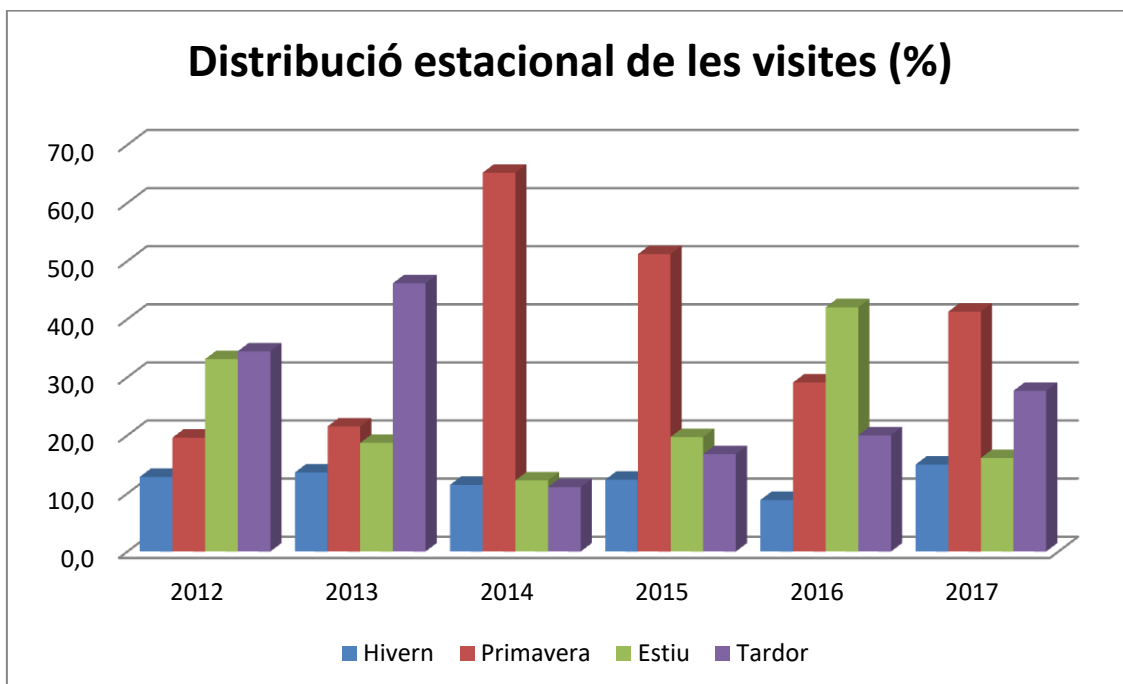
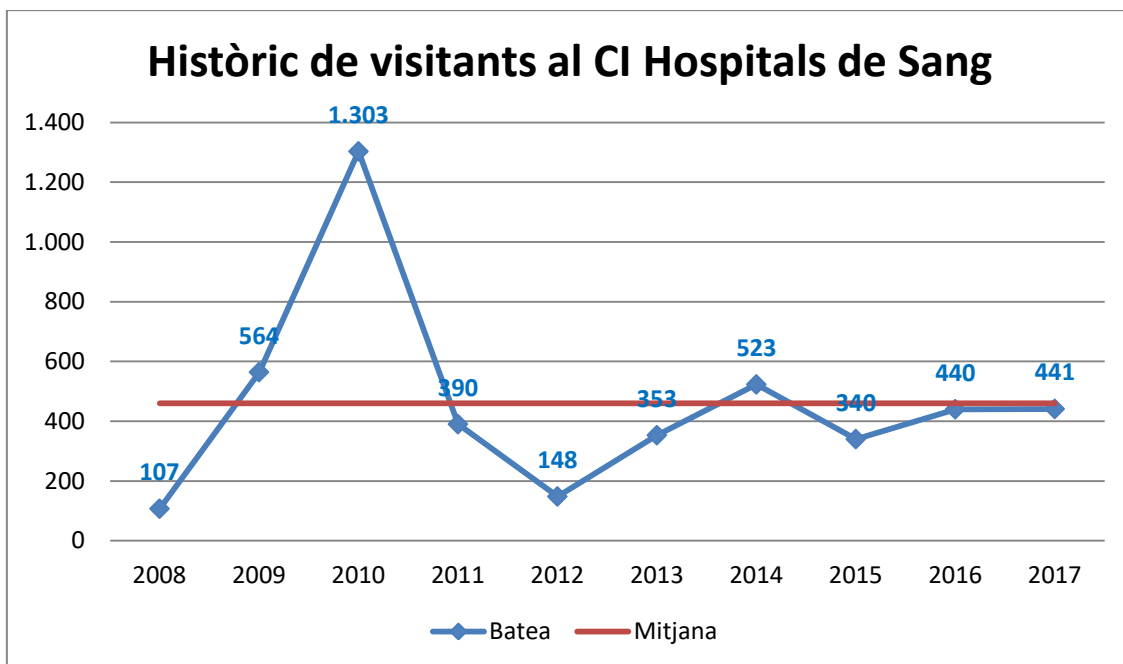
Pel que fa al tipus d'entrades, de les 3.531 visites lliures, 1.022 (28,9%) van adquirir l'entrada normal (4,00 €), 1.331 (37,7%) es van beneficiar dels descomptes per entrades reduïdes (2,00 €), 1.010 (28,6%) van beneficiar-se dels tipus establerts per a l'entrada gratuïta i 168 ho van fer mitjançant l'entrada conjunta (6,00 €). D'aquests darrers 147 van adquirir l'entrada conjunta al centre i 21 ho van fer a d'altres centres.

3. Dades de visitants al CI Hospitals de Sang

El centre d'interpretació de Batea és un dels dos centres que ha incrementat el nombre de visitants, tot i que de forma testimonial. Ha passat del 440 de 2016 a 441, un creixement del 0,2%.

La seva evolució tampoc s'ajusta als paràmetres de pèrdua de visitants del darrer trimestre. De fet, a 30 de setembre aquest centre presentava unes xifres inferiors a les de l'exercici anterior, amb 278 visitants contra els 357 de 2016. Durant el darrer trimestre de l'any s'han duplicat el nombre de visites respecte al de l'any anterior, passat de 83 a 163.

Al llarg de l'any el centre va obrir al públic durant 91 dies, amb una mitjana de visitants de 4,8 persones/dia, lleugerament inferior a la de l'exercici passat, que es va situar en 5,1 persones/dia obrint 87 dies l'any. Dels noranta-un dies en que s'ha obert al públic, se n'han registrat trenta-quatre sense cap visitant, és a dir el 37,4% dels dies d'obertura. Tot i ser una xifra elevada, és inferior al 41,4% registrat l'any anterior.

Pel que respecta a la distribució estacional dels visitants el centre de Batea s'allunya dels patrons habituals, oscil·lant d'any en any segons el moment de l'afluència dels grups. Un tipus de visitant, el que ho fa a través de grups organitzats, que no és massa freqüent, de fet, durant aquest exercici només el 2,4% dels grups registrats van visitar aquest centre.

En aquest sentit, els visitants que ho fan per lliure són els majoritaris, representant el 74,2% del total. Com també són majoritaris aquells que ho fan en dia festius, el 82,1%

del total. Aquesta no és una dada estranya, atès que els centres obren, habitualment, en divendres a la tarda, dissabte i diumenge al matí.

En relació a la procedència dels visitants, els residents a Catalunya representen el 90,5% del total, per damunt de la mitjana general, que és del 86,1%. També estan per damunt de la mitjana general els residents a la resta de l'Estat, que representen el 8,6% enfront del 7,2% general. No és aquest el cas dels visitants estrangers, molt per sota de la mitjana, situant-se en el 0,9% del total, contra el 6,2 general.

El principal motiu de visita del centre és, com en la resta de casos, conèixer els Espais de la Batalla de l'Ebre, resposta donada pel 78,9% dels enquestats, inferior a la mitjana general que és del 85,4%.

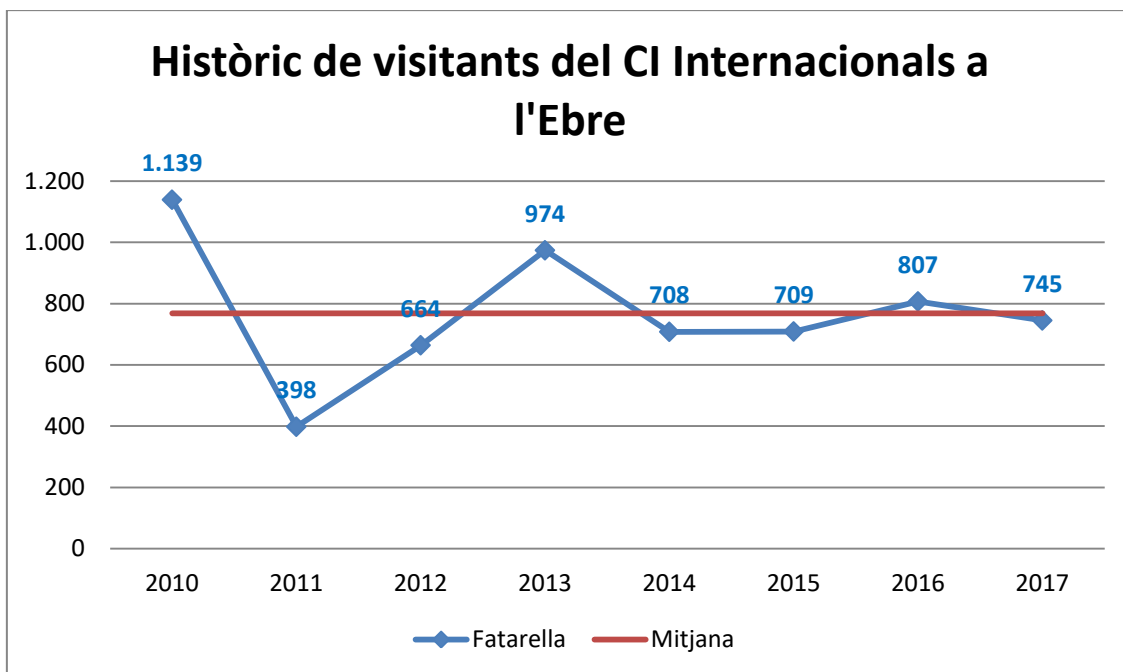
Finalment, en relació al mitjà de coneixença del centre la recomanació de visitants previs només representa el 30,8% de les respostes, seguida de la recomanació dels agents turístics del territori, que representen el 27,9% del total dels enquestats.

Pel que fa als ingressos d'explotació, el 2017 el centre de Batea va generar uns ingressos de 731,00 €, dels quals 466,00 € provenen de la venda d'entrades i 265,00 € de serveis de guiatge. En relació al tipus d'entrades, el 32,7% correspon a entrades normals (2,00 €), el 31,2% a entrades reduïdes (1,00 €), el 19,6% són entrades gratuïtes, un 10,1% són entrades conjuntes, de les quals cap va ser venuda al centre, i un 6,4% a entrades del programa Rodalies.

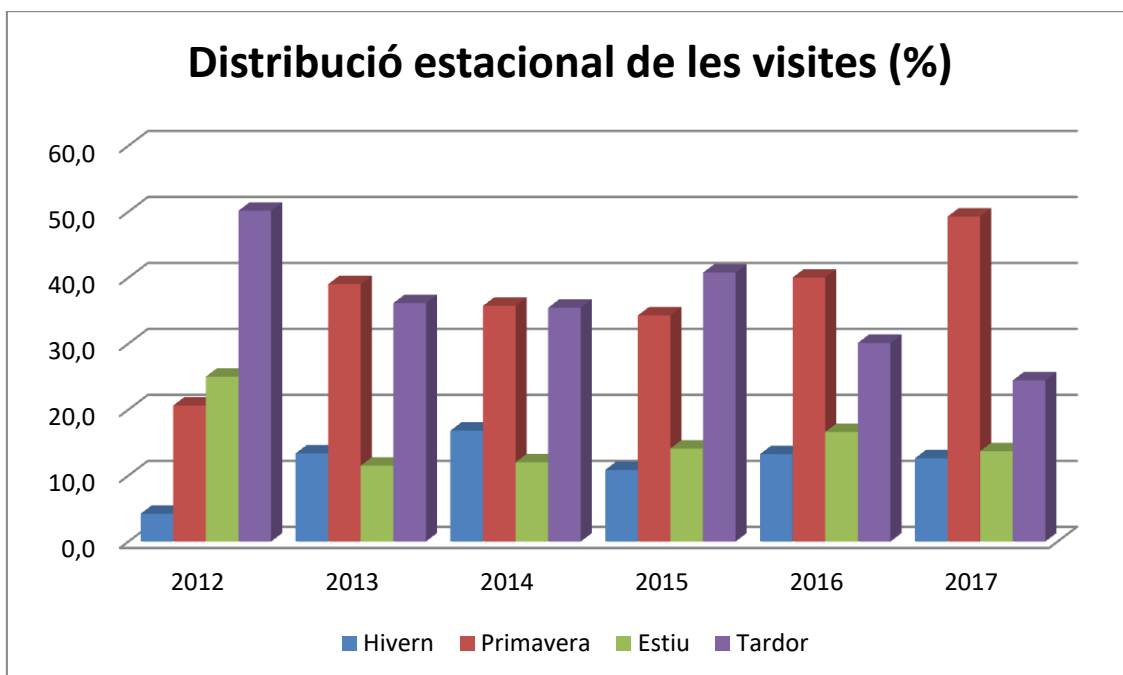
4. Dades de visitants del CI Internacionals a l'Ebre

El de la Fatarella es suma a la llista de centres amb pèrdua de visitants respecte a 2016. En aquest cas el descens registrat es situa en el 7,7%, amb 745 visitants, és a dir 62 visitants menys que l'any anterior.

Tot i que els motius del descens també es poden aduir al descens general del turisme del darrer trimestre de l'any, el cert és que, com en el cas de Batea, les dades de la Fatarella apunten a d'altres motivacions. A 30 de setembre les dades dels dos exercicis eren sensiblement similars, amb només 24 visitants menys al registre de 2017. Durant el darrer trimestre les diferències tampoc són excessives, amb 200 visitants per a 2016 i 162 per a 2017. Diferència que, possiblement, s'hagués esvaït de d'haver-se celebrat l'acte commemoratiu de Camposines que, cada any, sumava més d'un centenar de visitants a aquest centre d'interpretació.

En aquest cas, durant l'exercici 2017, el centre va obrir les seves portes al públic 82 dies, amb una mitjana de visitants de 9,1 persones/dia, lleugerament inferior a la registrada l'any anterior, que va ser de 9,4 persones/dia. Respecte al nombre de dies en que no va rebre cap visitant, aquest ha estat de vint-i-vuit, és a dir el 34,1% del total, xifra superior al 27,9% de 2016.

A nivell estacional, el centre manté una certa regularitat, amb el mesos primaverals i els de la tardor com el període de màxima afluència de públic.

Un públic que, majoritàriament visita el centre en dies festius, representant el 78,2% del total de les visites de l'exercici, com és d'esperar atès el seu règim d'obertura. Pel que respecta al tipus de visitants, les visites lliures també són majoria, representant el 74,2% del total. Pel que respecta als grups, el CI Internacionals a l'Ebre rep el 4,1% del total dels grups organitzats que passen pels centres d'interpretació.

En relació a la procedència dels visitants, els residents a Catalunya representen el 82,8% del total, essent inferior a la mitjana general, que és del 86,1%. Tampoc supera la mitjana general el nombre de visitants procedents de la resta de l'Estat, que representa el 4,6% del total, mentre que la general és del 7,2%. En canvi, els visitants estrangers s'enfilen fins al 12,2%, doblant la mitjana general. Un fet que posa de manifest que la temàtica del centre és un estímul específic per als visitants estrangers.

El principal motiu de visita del centre és, com en la resta de casos, conèixer els Espais de la Batalla de l'Ebre, resposta donada pel 79,2% dels enquestats, inferior a la mitjana general que és del 85,4%.

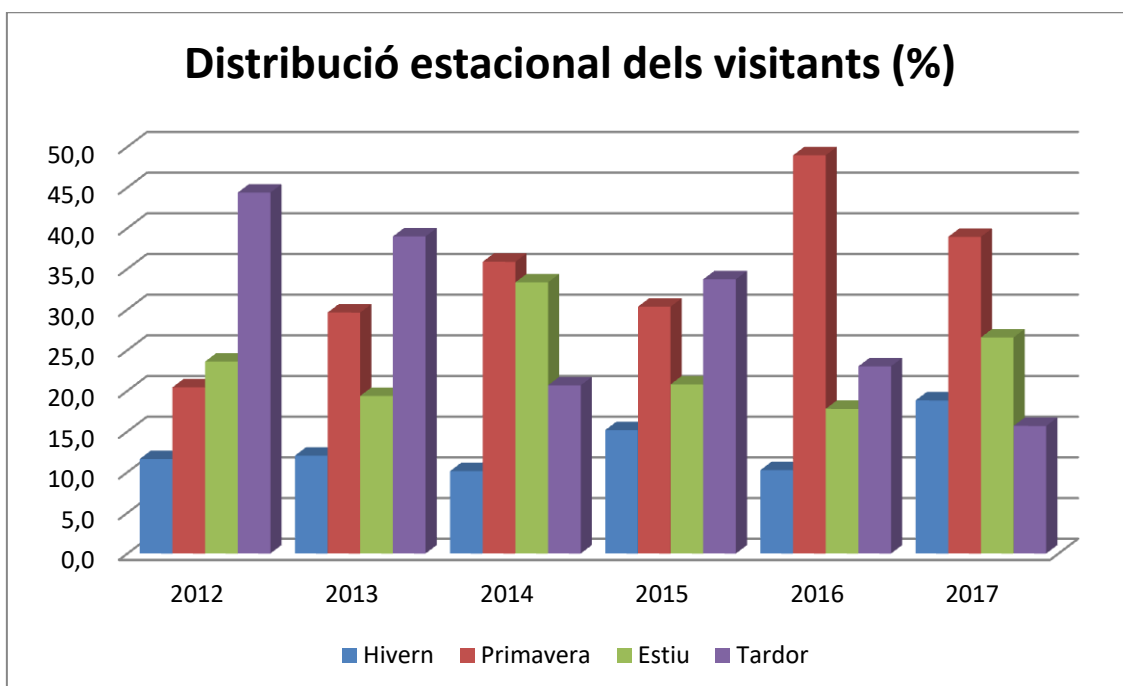
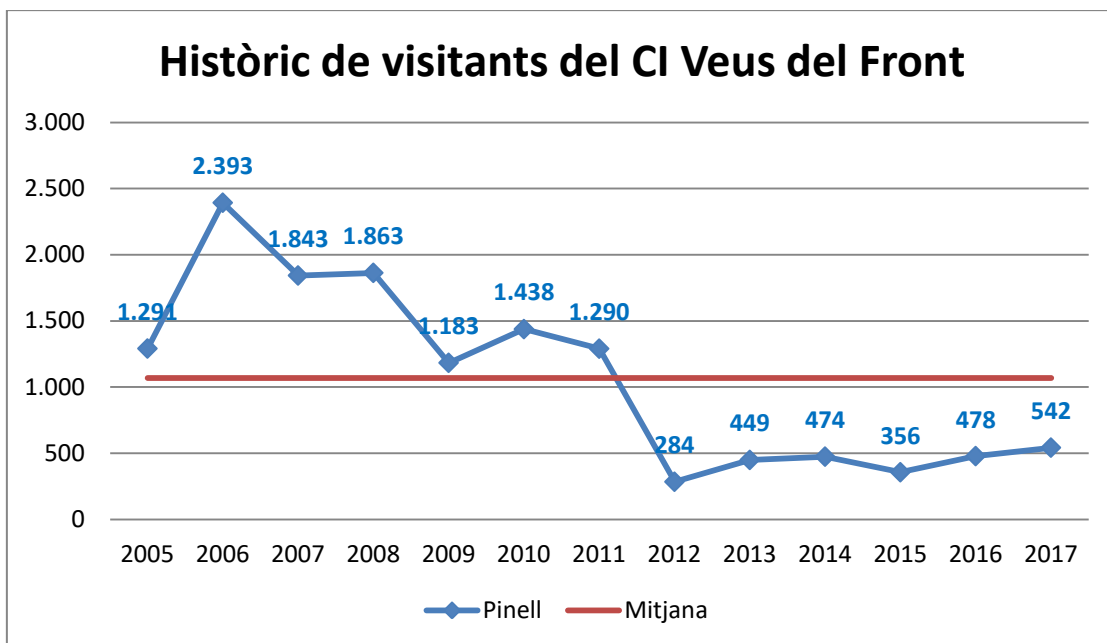
Finalment, en relació al mitjà de coneixença del centre la recomanació de visitants previs només representa el 23,6% de les respostes, seguida de la recomanació dels agents turístics del territori, que representen el 18,8% del total dels enquestats. La resposta majoritària, expressada pel 27,7% dels enquestats, és que els mitjans de coneixença són altres no inclosos a les possibles respostes que conté la enquesta.

Pel que fa als ingressos d'explotació, el 2017 el centre de la Fatarella va generar uns ingressos de 894,00 €, dels quals 769,00 € provenen de la venda d'entrades i 125,00 € de serveis de guiatge. En relació al tipus d'entrades, el 24,2% correspon a entrades normals (2,00 €), el 33,8% a entrades reduïdes (1,00 €), el 26,0% són entrades gratuïtes, un 10,8% són entrades conjuntes, de les quals tretze van ser venudes al centre i quaranta-set no, i un 5,1% a entrades del programa Rodalies.

5. Dades de visitants del CI Veus del Front

Amb el de Batea, el del Pinell és l'altre centre d'interpretació que ha incrementat el nombre de visitants durant l'exercici 2017. Un creixement del 13,4% que ha situat el nombre de visitants en 542 persones, seixanta-quatre més que el 2016.

Com a la resta dels anomenats centres petits, sembla que la “crisi” turística del darrer trimestre de l’any no va el va afectar excessivament. El 30 de setembre el centre registrava millors xifres que a l’exercici anterior, amb un 429 visitants contra el 346 de 2016. Durant el darrer trimestre de l’any, tot i tenir menys visitants que a l’exercici anterior, la diferència és molt poca: 113 visitants aquest any i 132 l’anterior.

Pel que fa al règim d’obertura, enguany el centre del Pinell ha obert les seves portes al públic 95 dies, amb una mitjana de 5,7 visitants/dia, molt semblant a la de l’exercici anterior, que va ser de 5,6 visitants/dia. En relació al dies en que estan obert no ha

passat cap visitant, han estat trenta-set, és a dir, un 38,9% del total; un percentatge lleugerament inferior al de 2016, quan es va arribar al 40,7%.

A nivell estacional, com en el cas de Batea, aquest centre pateix fluctuacions d'un any a l'altre, possiblement condicionades per l'irregular flux de grups organitzats. Aquest, com en la resta dels centres més petits, és el tipus de visitant minoritari, essent majoria els que ho fan en visita lliure, que al 2017 representen el 76,6% del total. De fet, els grups organitzats que han visitat el CI Veus del Front representen el 2,7% del total de grups registrats durant l'exercici.

Pel que respecta al dia de visita, com en la resta de casos exposats al marge del CI 115 dies, els festius són els que n'acumulen la major part, un 75,5% aquest exercici. Una dada que està condicionada pel règim d'obertura.

En relació a la procedència dels visitants, els residents a Catalunya representen el 91,9% del total, per damunt de la mitjana general, que és del 86,1%. Per sota de la mitjana hi ha, però, els visitants procedents de la resta de l'Estat, que van suposar el 5,7% contra el 7,2 general; i els estrangers, que van representar el 2,4% contra el 6,2% de la mitjana general.

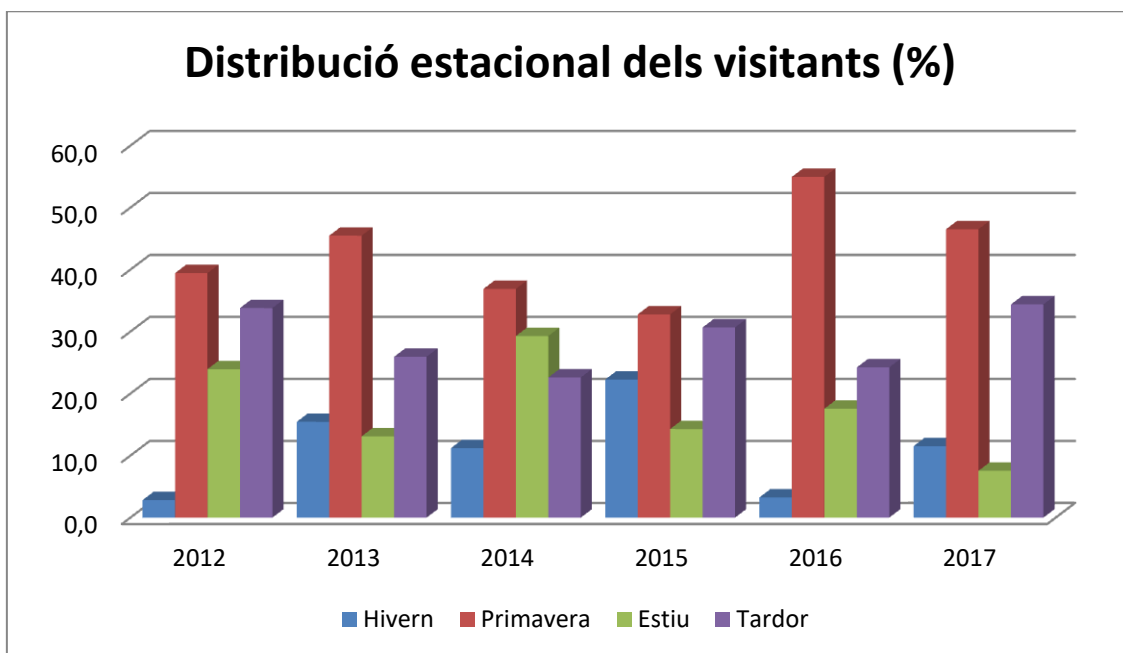
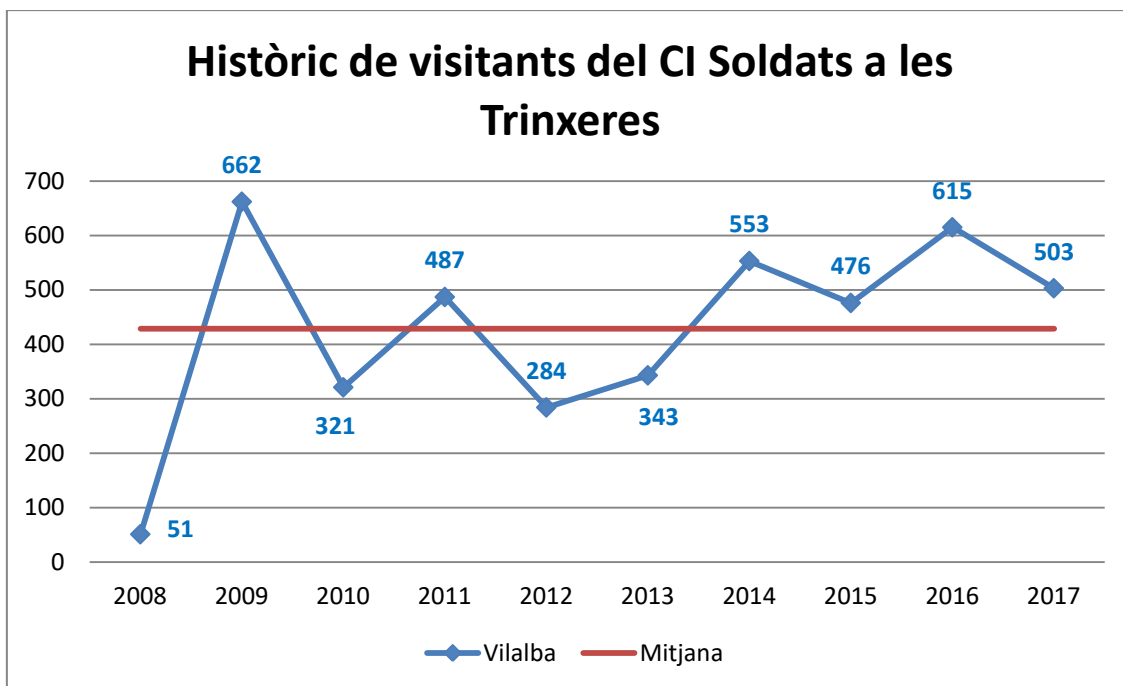
Com en la resta de centres, el principal motiu de visita és conèixer els Espais de la Batalla de l'Ebre, resposta donada pel 78,8% dels enquestats; tot i que es troba per sota de la mitjana general, que és del 85,4%.

Finalment, en relació al mitjà de coneixença del centre la recomanació de visitants previs és la resposta triada pel 29,7% dels enquestats, seguida de la recomanació dels agents turístics del territori, que representen el 19,6% del total dels enquestats.

Pel que fa als ingressos d'explotació, el 2017 el centre de la Fatarella va generar uns ingressos de 950,00 €, dels quals 600,00 € provenen de la venda d'entrades i 350,00 € de serveis de guiatge. En relació al tipus d'entrades, el 21,0% correspon a entrades normals (2,00 €), el 23,1% a entrades reduïdes (1,00 €), el 32,3% són entrades gratuïtes, un 10,8% són entrades conjuntes, de les quals quatre van ser venudes al centre i quaranta-una no, i un 12,8% a entrades del programa Rodalies.

6. Dades de visitants del CI Soldats a les Trinxeres

El de Vilalba dels Arcs ha estat el centre que ha registrat la major pèrdua percentual de visitants aquest exercici, amb un descens del 18,2%, és a dir 112 visitants menys, situant-se en 503 persones.

En aquest cas, l'efecte turístic derivat de la situació desfermada l'1 d'octubre, no encaixa en l'evolució dels seus visitants. El 30 de setembre el registre de visitants era de 298 persones, molt inferior al del mateix període de l'exercici anterior, quan hi havia passat 460 persones. Durant el darrer trimestre, però, les xifres han estat millors que les de l'any anterior, tot i que insuficients per eixugar la diferència acumulada en els mesos precedents. Així, durant els darrers tres mesos de 2017 van passar pel centre de Vilalba un total de 205 visitants, mentre que l'any anterior només ho van fer 155.

Pel que fa al règim d'obertura, aquest centre ha obert les seves portes al públic 100 dies, amb una mitjana de 5,0 visitants/dia, inferior a la de l'exercici anterior, que va ser

de 6,9 visitants/dia. D'aquests cent dies d'obertura, n'hi ha 42, un 42,0% que no es va registrar el pas de cap visitant.

A nivell estacional, com en casos anteriors, aquest centre pateix fluctuacions d'un any a l'altre, que possiblement també estiguin condicionades per l'irregular flux dels grups organitzats. També, com en els casos anteriors els grups organitzats són els menys quantiosos, essent les visites lliures les majoritàries, arribant al 77,9% del total. El grups que van passar per aquest centre representen el 2,4% del total.

Pel que fa als dies de visita, de nou els dies festius acumulen la major part, representant 70,0% del total de les visites de l'exercici.

En relació a la procedència dels visitants, els residents a Catalunya representen el 90,9% del total, per damunt de la mitjana general, que és del 86,1%. Els visitants de la resta de l'Estat s'apropen a la mitjana general, representant el 7,0% del total; mentre els residents a l'estranger només suposen el 2,2%, molt per sota del 6,2% de la mitjana general.

Com en la resta de centres, el principal motiu de visita és conèixer els Espais de la Batalla de l'Ebre, resposta donada pel 87,9% dels enquestats; lleugerament per damunt de la mitjana general, que és del 85,4%.

Finalment, en relació al mitjà de coneixença del centre la recomanació de visitants previs és la resposta triada pel 36,2% dels enquestats. En segon lloc hi trobem a d'aquells que diuen que el mitjà de coneixença és un altre diferent dels inclosos al llistat de l'enquesta, que suposen el 34,2% del total.

Pel que fa als ingressos d'explotació, el 2017 el centre de la Fatarella va generar uns ingressos de 857,00 €, dels quals 627,00 € provenen de la venda d'entrades i 230,00 € de serveis de guiatge. En relació al tipus d'entrades de les visites lliures, el 24,2% correspon a entrades normals (2,00 €), el 31,9% a entrades reduïdes (1,00 €), el 19,4% són entrades gratuïtes, un 16,6% són entrades conjuntes, de les quals vint-i-dos van ser venudes al centre i quaranta-tres no, i un 7,9% a entrades del programa Rodalies.

7. Les dades del programa Rodalies

La quarta edició d'aquest programa específic de visites guiades pels nuclis urbans dels municipis que acullen un dels anomenats centres d'interpretació petits s'ha tancant amb bons resultats. En termes relatius ha registrat un descens del 8,3% respecte a 2016, amb un total de 133 usuaris del servei.

Després del test del primer any, amb una programació de quaranta sessions i 160 usuaris o visitants, el programa es reduir a dotze sessions anuals, tres a cadascun dels centres d'interpretació.

En l'edició 2017 els usuaris de Rodalies han representat el 6,0% del total dels visitants dels quatre centres d'interpretació. Un percentatge sensiblement inferior a l'exercici anterior, quan van representar el 6,3%, però superior al de 2015, quan va ser el 4,6%.

Per centres, les visites a de la ruta de Batea han representat el 4,8% del total (7,6% al 2015 i 6,8% al 2016). Les de la Fatarella han estat el 3,8% (5,4% al 2015 i 4,5% al 2016). Al Pinell els usuaris de Rodalies han suposat el 9,8% del total de visitants de l'any (2,5% al 2015 i 9,8% al 2016). Finalment, la ruta de Vilalba representa el 6,2% de les visites de l'exercici (2,7% al 2015 i 5,5% al 2016).

Pel que fa a la mitjana d'usuaris per sessió, aquest exercici ha estat d'11,1 persones/sessió; essent de 7,2 al 2015 i de 12,1 al 2016. Per centres, a Batea la mitjana d'usuaris per sessió és de 7 (8,7 al 2015 i 9,3 al 2016); a la Fatarella de 9,3 (12,7 al 2015 i 12 al 2016); al Pinell 17,7 (3 al 2015 i 15,7 al 2016); i a Vilalba de 10,3 (4,3 al 2015 i 11,3 al 2016).

8. Projecció sobre els serveis turístics del territori

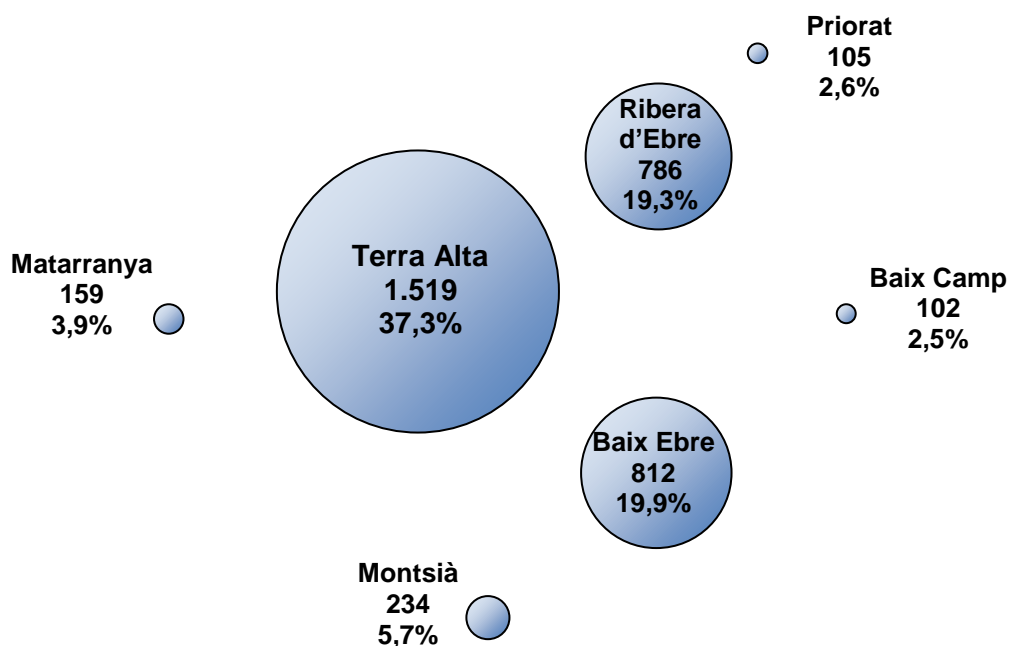
Per sisè any consecutiu les dades de visitants que s'hostatgen en establiments turístics del territori creixen, tant en termes absoluts com relatius.

Històric visitants allotjats en establiments turístics

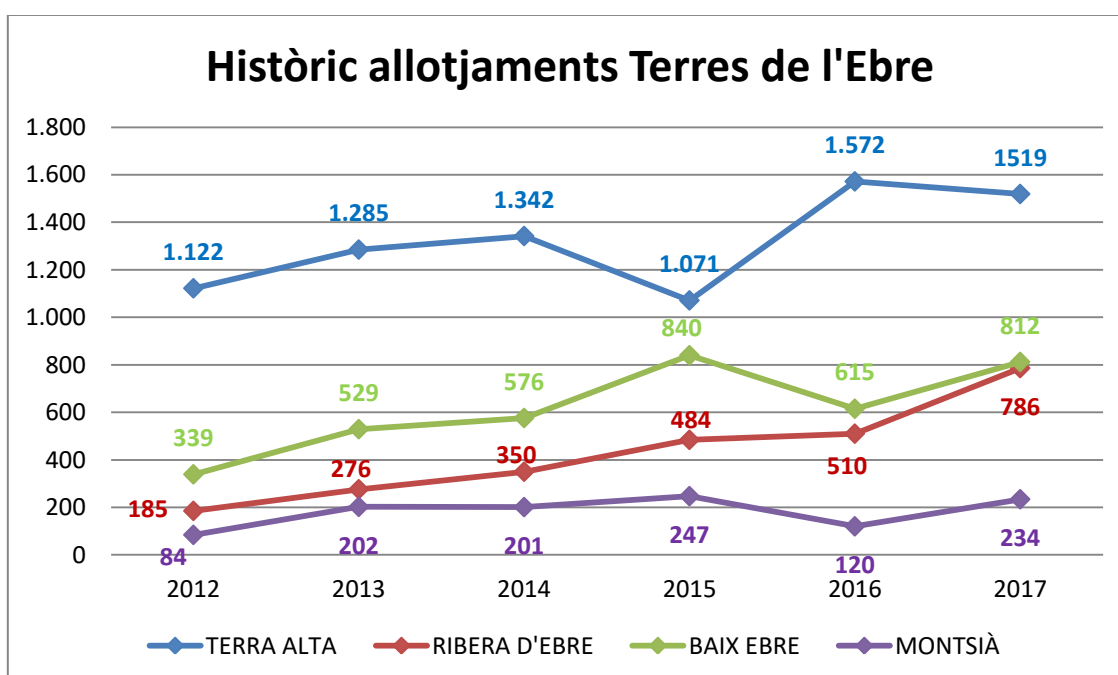
	Total de visitants	Visitants allotjats	%
2012	8.222	2.162	26,3
2013	9.505	2.759	29,0
2014	9.946	2.979	30,0
2015	10.892	3.293	30,2
2016	10.294	3.603	35,0
2017	9.925	4.077	41,1

Es tracta d'un creixement moderat, però sostingut en el temps, que posa de manifest que els Espais de la Batalla de l'Ebre s'han consolidat com un actiu turístic i cultural d'àmbit ebrenc, més enllà del fet comarcal. Ho fa palès que les quatre comarques de les Terres de l'Ebre hagin estat triades com a destinació pel 82,2% dels nostres visitants que han pernoctat durant la seva estada.

Les dades obtingudes a les enquestes, mostren la redistribució dels indrets triats pels visitants per hostatjar-se dibuixant un marc que té el seu epicentre en la Terra Alta, ampliant-se a les comarques que l'envolten.

En el marc ebrenc, l'evolució en xifres absolutes, mostra la consolidació de la Terra Alta com a primera comarca receptora de visitants que pernocten al territori durant la seva estada/visita als Espais de la Batalla de l'Ebre. També apunta a una certa revifalla, recuperant les xifres de 2015, del Baix Ebre i Montsià, i confirma l'evolució sostinguda de la Ribera d'Ebre com destinació receptora de visitants dels actius del Consorci.

A nivell local, en el marc de les quatre comarques ebrenques, els millors resultats els obté Gandesa, destinació escollida per l'10,3% dels visitants als nostres centres d'interpretació que es van allotjar durant la seva estada, repetint la primera posició de l'exercici anterior. La segueixen Deltebre (9,3%), Horta de Sant Joan (7,7%), Móra la Nova (6,3) i Vilalba dels Arcs (5,1)

Si el focus s'atura en el nombre de visitants que s'han allotjat en algun dels municipis consorciats, enguany algun d'aquest dotze municipis ha estat el triat per un 34,3% dels visitants hostatjats, sumant un total de 1.398 persones.

Prenent com a referència aquest marc, entre aquells que han triat algun del municipis consorciats per allotjar-se, els més triats han estat: Gandesa amb el 30,1% dels allotjats en algun dels municipis consorciats; Vilalba amb el 14,8%; Móra d'Ebre, amb el 11,4%; Bot amb el 10,6% i la Fatarella amb el 10,1%.

Visitants allotjats en establiments als municipis consorciats

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Batea	11	47	55	45	41	54
Bot	60	256	319	173	230	149
Caseres	0	0	2	12	4	7
Corbera d'Ebre	12	27	28	42	49	42
la Fatarella	54	54	30	131	136	142
Gandesa	303	245	304	242	421	421
el Pinell de Brai	20	27	36	51	37	72
la Pobla de Massaluca	8	30	10	4	6	16
Vilalba dels Arcs	26	34	58	111	100	207
Total consorciats Terra Alta	494	720	842	811	1.024	1.110
Total allotjats Terra Alta	1.122	1.285	1.342	1.071	1.572	1.519
% consorciats	44,0	56,0	62,7	75,7	65,1	73,1
Ascó	0	3	15	2	4	3
Flix	6	48	36	44	124	125
Móra d'Ebre	35	75	141	57	115	160
Total consorciats Ribera d'Ebre	41	126	192	103	243	288
Total allotjats Ribera d'Ebre	185	276	350	484	510	786
% consorciats	22,2	45,7	54,9	21,3	47,6	36,6
Total consorciats	535	846	1.034	914	1.267	1.398
Total allotjats	2.162	2.759	2.979	3.293	3.603	4.077
% consorciats	24,7	30,7	34,7	27,8	35,2	34,3

El pes específic dels municipis consorciats en relació als visitants allotjats varia segons la comarca. Al respecte, cal tenir en compte que a la Terra Alta nou dels seus dotze municipis formen part del Consorci, és a dir, un 75%, percentatge molt proper al dels visitants allotjats durant aquest exercici en alguns d'aquest municipis en el marc d'anàlisi comarcal.

Pel que fa a la Ribera d'Ebre, només hi ha tres dels catorze municipis de la comarca al Consorci, és a dir el 21,4%. En aquest cas, doncs, el percentatge assolit per les tres poblacions consorciades, concretament Móra d'Ebre i Flix, supera el percentatge de representativitat comarcal.

A nivell global, els municipis consorciats són la destinació triada per allotjar-s'hi d'un terç dels visitants que pernocten al territori durant la seva visita als Espais de la Batalla de l'Ebre. Enguany, doncs, 4 de cada 10 visitants han pernoctat durant la seva estada, i 1,4 de cada 10 ho ha fet en un dels municipis consorciats.

Una darrera qüestió a tenir en compte en l'anàlisi dels allotjaments és l'avaluació de les dades en funció del centre d'interpretació on es va fer l'enquesta. En el cas de Corbera d'Ebre, el percentatge dels visitants que pernocten al territori durant la seva visita és menor a la mitjana general, situant-se en el 38,6%.

En la resta de casos, exceptuant la Fatarella, que és similar a la mitjana (41,7%), la resta hi estan per damunt: des del 48,9% de Vilalba fins al 55,9% del Pinell, passant pel 55,3% de Batea. És a dir, prop de la meitat dels visitants d'aquests centres pernocten al territori o, dit d'una altra forma, la majoria dels que ho visiten més d'un centre d'interpretació després de passar pel CI 115 dies de Corbera d'Ebre.

9. Accions i actuacions

Al llarg de 2017 s'han dut a terme tot un seguit d'accions i col·laboracions per a la promoció i dinamització dels Espais de la Batalla de l'Ebre.

Enguany, per primer cop, incorporem, en l'avaluació de les accions i activitats, el càlcul del seu retorn econòmic en forma d'activitat de comunicació, tant a les xarxes socials com al mitjans tradicionals de premsa.

Els barems per calcular el valor de cada acció són els següents:

- Xarxes socials Facebook. Es valoren les interaccions amb els post d'elaboració pròpia, no es tenen en compte els post compartits procedents d'altres perfils. S'aplica la quota mitja de CPC (Cost per Clic) i CPL (Cost per Like) per a 2016 segons informació de la consultoria AdEspresso, amb un valor de 0,27 € per interacció.

- Xarxes socials Twitter. Es valoren les interaccions amb els tuïts d'elaboració pròpia, no es tenen en comte els tuïts compartits procedents d'altres comptes. S'aplica la quota de CPC (Cost per Clic) per a 2016 segons el càlcul del IMO, amb un valor de 0,55 €.
- Premsa escrita. Es valoren els articles per la seva extensió, aplicant com a criteri de valoració els cost dels anuncis del Diari de Tarragona amb la tarifa de 2016.
- Televisió. Es valora la durada de les notícies i reportatges de televisió, aplicant com a criteri el cost d'emissió publicitària per minut dels canals ebrenca, amb una mitjana de 100 € per minut.

Accions

Exposicions temporals – Al llarg de tot l'exercici s'han acollit tres exposicions temporals, dues d'elles instal·lades a la sala polivalent del CI 115 dies de Corbera d'Ebre, i la tercer a l'església del Poble Vell:

- Montserrat Roig. Cronista d'un temps i d'un país
- Ciutats reconstruïdes. Accions conjunta de *Regiones Devastadas* i COAC
- Aquelles tardes ... cent anys de cinema a les Terres de l'Ebre

El cost d'aquestes accions, que inclou l'edició dels cartells, el protocol dels actes d'inauguració i els transport quan esdevé necessari, ha tingut un total de 653,76 €.

El retorn en forma d'activitat comunicativa derivada de les tres exposicions equival al 40,3% del seu cost.

	Descripció	Valor
Facebook	476 interaccions en 5 post	128,52 €
Twitter	127 interaccions en 4 tuïts	69,85 €
Premsa	1 breu a Diari de Tarragona	65,00 €
Total retorn		263,37 €
Cost acció		653,76 €
% retorn		40,29

Rodalies – Entre els mesos de març i novembre es va dur a terme la quarta edició d'aquest servei de guiatges, amb un total de dotze serveis. El cost de l'acció, amb un total de 1.404,90 €, inclou l'edició del material promocional, la seva distribució i l'adquisició del material i productes per al tast.

La venda d'entrades ha reportat uns ingressos de 762,00 €, el que suposa el 55,2% del cost de l'activitat.

La resta del cost s'ha cobert, amb suficiència, a través del retorn de l'activitat en comunicació:

	Descripció	Valor
Facebook	1.495 interaccions en 14 post	403,65 €
Twitter	435 interaccions en 13 tiits	239,25 €
Total retorn		642,90 €
Cost acció		1.379,69 €
% retorn		46,60

3a edició Pràctiques Arqueologia UB. Intervenció als Barrancs – Entre el 26 de juny i el 5 de juliol els alumnes del Grau d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona va realitzar les pràctiques del grau a la zona dels Barrancs, al terme de Vilalba dels Arcs.

El cost d'aquesta acció, que inclou l'adquisició d'eines, la direcció de les pràctiques i l'allotjament dels alumnes, va ser de 1.332,67 €. El retorn en forma d'activitat comunicativa gairebé duplica el cost de l'acció.

	Descripció	Valor
Facebook	442 interaccions en 2 post	119,34 €
Twitter	103 interaccions en 3 tuïts	56,65 €
Premsa	Portada i 3/4 interior a Diari de Tarragona	1.940,00 €
Televisió	Canal 21 (3 min)	300,00 €
Total retorn		2.415,99 €
Cost acció		1.332,67 €
% retorn		181,29

1a Edició camp de treball Lleua del Biberó – Entre el 9 i el 23 de juliol es va dur a terme aquest camp de treball, en col·laboració amb la Fundació Escolta Josep Carol i l'Ajuntament del Pinell de Brai, a l'espai de les Basses d'aquest municipi.

El cost d'aquesta acció, que inclou l'adquisició d'eines i la direcció de la intervenció, va ser de 789,21€. El retorn en forma d'activitat comunicativa gairebé triplica el cost de l'acció.

Camp de treball		
	Descripció	Valor
Facebook	1.119 interaccions en 2 post	302,13 €
Twitter	48 interaccions en 13 tuïts	26,40 €
Premsa	3/4 Diari de Tarragona	1.875,00 €
Televisió	Canal Terres de l'Ebre (1 min)	100,00 €
Total retorn		2.303,53 €
Cost acció		789,21 €
% retorn		291,88

29è acte de Commemoració i Homenatge a les víctimes i combatents de la batalla de l'Ebre – El 25 de juliol es va celebrar el tradicional acte de commemoració a la Cota 705 de la serra de Pàndols amb la col·laboració del Consell Comarcal de la Terra Alta i l'Ajuntament del Pinell de Brai.

El cost d'aquest acció, que inclou el transport de part dels assistents, el quartet de música, l'ofrena floral, el *polyclín* i part del cost del dinar de germanor, va ser de 2.311,90 €. El retorn en forma d'activitat comunicativa gairebé equipara el cost de l'acte.

	Descripció	Valor
Facebook	315 interaccions en 1 post	85,05 €
Prensa	1/4 Diari de Tarragona; 1/2 El Punt Avui	1.300,00 €
Televisió	Canal 21 (3,5 min); Cana Terres de l'Ebre (2,5 min)	600,00 €
Total retorn		1.985,05 €
Cost acció		2.311,90 €
% retorn		85,86

2a edició d'Ebre, Música & Patrimoni – El 29 d'agost es va celebrar el concert *Riu Valent*, en el marc del programa organitzat per Museu de les Terres de l'Ebre, al castell de Móra d'Ebre.

El cost de l'acte, que inclou la contractació dels participants i l'adquisició de materials, va ser de 868,50 €. El retorn en forma d'activitat comunicativa va superar amb escreix el cost de l'acte.

Ebre, Música & Patrimoni		
	Descripció	Valor
Facebook	451 interaccions en 4 post	121,77 €
Twitter	89 interaccions en 2 tuïts	239,25 €
Televisió	Canal Terres de l'Ebre (12,5 min)	1.100,00 €
Total retorn		1.461,02 €
Cost acció		868,50 €
% retorn		168,22

III Jornada d'Arqueologia i Patrimoni de la Guerra Civil al front de l'Ebre – El 25 de novembre, en col·laboració amb els Serveis Territorials de Cultura de les Terres de l'Ebre, es va celebrar la tercera edició d'aquestes jornades a Tortosa.

El cost de l'acció, que només inclou el cost de les dietes dels ponents, va ser de 320,00 €. El retorn en forma d'activitat comunicativa va multiplicar per 7,5 el cost de l'acció.

	Descripció	Valor
Facebook	385 interaccions en 3 post	103,95 €
Twitter	338 interaccions en 8 tuïts	185,90 €

Prensa	1/4 Ara, El Punt Avui, La Vanguardia	1.875,00 €
Televisió	Canal 21 (2,5 min)	250,00 €
Total retorn		2.414,85 €
Cost acció		320,00 €
% retorn		754,64

Aquestes set accions, en les que es pot avaluar el seu retorn on activitat comunicativa, el cost total ha sumat 7.655,73 €. El valor del seu retorn en comunicació ascendeix a 11.486,71 €; és a dir, per cada euro invertit en una acció, n'han retornat 1,5 en comunicació.

Les set accions han estat presents als perfils de facebook i twitter del Consorci, que comptaven, a 31 de desembre de 2017, amb 3.037 seguidors al primer i 2.077 al segon. Els valor de retorn calculat a través de les interaccions a les xarxes socials, només pels post i tuïts generats als perfils propis, és de 2.081,71 €, el 18,1% del total.

En cinc de les set accions s'ha generat una notícia a la premsa en paper – en cinc ocasions a la provincial i en dues a la nacional -, i també en cinc de les set accions s'ha generat una notícia televisiva, en tots els casos en televisions locals. El valor de les notícies a la premsa escrita és calcula en 7.055,00 €, el 61.4% del total; el de la presència a les televisions locals seria de 2.350,00 €, el 20,5% restant.

Aquest seguiment no inclou la presència de les accions i els seus continguts a la xarxa a través de mitjans digitals, que hom pot constatar amb una simple consulta a través d'un cercador. Tampoc s'ha avaluat el seu impacte econòmic o valor de retorn que, se'ns dubte, incrementaria el

Actuacions

Adquisició de mobiliari d'oficina per als centres d'interpretació – Adquisició de taules, cadires i expositors de fulleteria per als centres de Batea, la Fatarella, el Pinell de Brai i Vilalba dels Arcs. El cost d'aquesta actuació va ser de 1.500,00 €.

Adquisició de roba de treball corporativa – Es va adquirir roba de treball amb els logotips dels Espais de la Batalla de l'Ebre per al personal laboral del Consorci. El cost d'aquesta actuació va ser de 1.546,32 €.

Edició de les Actes de la II Jornada d'Arqueologia i Patrimoni de la Guerra Civil al front de l'Ebre – En col·laboració amb els Serveis Territorials de Cultura de les Terres de l'Ebre, s'han editat les actes de la segona edició d'aquestes jornades, celebrades el 23 de novembre de 2015 a Tortosa. El cost d'aquesta actuació va ser de 3.186,42 €.

Edició especial 80è aniversari del llibre *Un riu de sang* – Es van encarregar els cinc articles complementaris d'aquesta edició especial i les traduccions del text original i

dels nous articles al castellà i l'anglès. El cost total d'aquestes actuacions va ser d'11.425,00 €.

Increment del fons del Centre de Documentació – El fons d'aquest centre s'ha incrementat, d'una banda, per la donació de 119 volums d'un particular a través de l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià del Monestir de Poblet; i de l'altre per l'adquisició de 12 volums al mercat editorial. El cost total d'aquesta actuació va ser de 406,26 €.

Peritatge de la munició de guerra dels centres – Per donar compliment a l'exigut per la Sudelegación de Defensa es va contractar el servei de peritatge de la munició de guerra i la confecció de les fitxes prèvies als certificats oficials. El cost d'aquesta actuació va ser de 871,20 €.

Pintura de diversos elements dels centre d'interpretació – Es va contractar la pintura de l'escala d'accés i sala d'exposicions permanent del centre del Pinell de Brai, el passadís d'accés del centre de Vilalba dels Arcs, i les escales d'accés i baranes del terrat practicable del centre de Corbera d'Ebre. El cost total d'aquesta actuació va ser 10.448,95 €.

Senyalització complementària als centres d'informació – Es van implementar tres nous faristols informatius, dos al centre de Batea i un al de la Fatarella. Els cost del disseny, producció i traducció dels textos a l'anglès va ser de 1.287,54 €.

Senyalització de la ruta de senderisme de la Vall Closa – Disseny i implementació de senyalització direccional i informativa en aquesta ruta de senderisme per la serra de Pàndols, al terme del Pinell de Brai. El cost d'aquesta actuació va ser de 17.133,77 €.

Substitució de les portes d'emergència – S'ha efectuat la substitució de les dues portes d'emergència del centre d'interpretació de Corbera d'Ebre. El cost d'aquesta actuació va ser de 3.133,90 €.

David Tormo Benavent
Coordinador Tècnic